МОЛОДА СПОРТИВНА НАУКА УКРАЇНИ. 2007.
Гуманітарні аспекти… Олімпійська освіта. Рух „Спорт для всіх". Т.V. С.189-194.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БОРЦІВ ВІЛЬНОГО СТИЛЮ НА ІГРАХ ОЛІМПІАД В АФІНАХ, СІДНЕЇ ТА АТЛАНТІ

Сергій ЛАТИШЕВ, Микола ЛАТИШЕВ

Донецький державний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського
Донецький педагогічний коледж

Мета й завдання роботи - провести аналіз змагальної діяльності борців вищої кваліфікації трьох останніх Ігор Олімпіад у зв'язку зі змінами правил змагань і виявити принципові зміни у тактиці ведення двобою.

У роботі використані **методи** відеоаналізу й хронометрування з паралельним стенографуванням змагальних двобоїв; дані оброблені методами математичної статистики.

Анотація. Показано, що тактика ведення двобою істотно залежить від змін правил змагань. Проте середня результативна активність фінальних сутичок всіх проаналізованих Ігор Олімпіад практично не залежала від змін у правилах змагань і становила 0,9 - 1,0 бал/хв. У боротьбі в стійці на трьох Олімпіадах превалюють тактико-технічні дії з підкласу переводів, а в партері - з підкласу переворотів (близько 70%). Проблема розвитку спеціальної витривалості виявляється найбільш важливою. Це пов'язано з постійними змінами правил змагань, що спрямовані на підвищення активності ведення двобою.

Ключові слова: вільна боротьба, змагальна діяльність, тактико-технічні дії, спеціальна витривалість.

Постановка проблеми. Аналіз змагальної діяльності провідних борців останніх років показує, що склад і структура результативних техніко-тактичних дій (ТТД) швидко змінюється у змагальній практиці. Процес оновлення складу ТТД і стилю ведення двобою, обумовлені змінами правил і умовами проведення змагань, прискорюється також підвищенням рівня науково-методичного забезпечення, конкуренцією, що загострюється в боротьбі за світову першість, обміном спортсменами, тренерами та вченими [1-4].

У цих умовах, коли правила змагань часто змінюються, особливої значущості набуває фактор своєчасної інформації борців і тренерів про перспективні напрямки розвитку боротьби. При цьому вибір найбільш ефективних ТТД для подальшого вдосконалення – одне з найважливіших завдань [4]. З іншого боку, зміни правил змагань і дії суддів постійно орієнтують борця на підвищення активності ведення сутички, а це, у свою чергу, висуває підвищені вимоги до психологічної, техніко-тактичної і особливо до фізичної підготовленості борця [5-7]. У цьому зв'язку необхідна істотна корекція програм, методик і засобів тренування. На передній план висуваються завдання розробки методик об'єктивної кількісної оцінки рівня готовності борця [3, 7].

Мета роботи – провести аналіз змагальної діяльності борців вищої кваліфікації у зв'язку зі змінами правил змагань і виявити принципові зміни у техніці, тактиці та стилі ведення сутички.

Методи досліджень. У роботі були використані методи відеоаналізу і хронометрування з паралельним стенографуванням змагальних двобоїв. Дані відеоаналізу були зведені в матрицю табличного процесора Excel і оброблені методами математичної статистики.

У роботі було проаналізовано 14 фінальних сутичок на Олімпіаді в Афінах (за 1-і й 3-і місця 2004 р.), 16 фінальних сутичок на Олімпіаді в Сіднеї (2000 р.) і 20 фінальних сутичок на Олімпіаді в Атланті (1996 р.). Ці результати порівню також з даними роботи [4], де проаналізовані всі (371 попередні і фінальні) сутички на Олімпіаді в Атланті.

Результати дослідження. Хронометрування і подальші розрахунки показали, що середній час сутички на Іграх Олімпіад склав:

- 6 хв. 23 с для фінальних сутичок в Афінах (регламент 3 +3 й 3 дод. хв.);
- 5 хв. 57 с для фінальних сутичок у Сіднеї (регламент 3 +3 й 3 дод. хв.);
- 5 хв. 50 с для фінальних сутичок в Атланті (регламент 5 й 3 дод. хв.);
- 4 хв. 55 с усереднено для всіх (попередніх і фінальних) сутичок в Атланті (регламент 5 й 3 дод. хв.).

© Латишев С., Латишев М., 2007

Характерно, що час фінальних сутичок в Афінах, Сіднеї та Атланті в середньому більш ніж на одну хвилину перевищує час попередніх сутичок в Атланті і, як правило, більше основного часу, передбаченого регламентом. Це вказує на те, що клас борців фінальних поєдинків, тобто борців найвищого класу, практично рівний і вимагає більшого часу для визначення переможця сутички.

Аналіз розподілу часу боротьби з класів виявив, що середній час боротьби в стійці склав:

- 4 хв. 32 с, або 70,9% (фінал, в Афінах);
- 3 хв. 41 с, або 61,9% (фінал, Сіднеї);
- 3 хв. 37 с, або 62% (фінал, Атланта);
- 2 хв. 59 с, або 60,7% (для всіх сутичок в Атланті).

Відповідно середній час боротьби в партері становив:

- 1 хв. 51 с, або 29,1% (фінал, в Афінах);
- 2 хв. 16 с, або 38,1% (фінал, Сіднеї);
- 2 хв. 13 с, або 38% (фінал, Атланта);
- 1 хв. 56 с, або 39,3% (усереднено для всіх сутичок в Атланті).

Час фінальних сутичок у Сіднеї та Атланті практично однаковий, незважаючи на зміну в 1999 році регламенту сутички (основний час сутички збільшився з п'яти хвилин до шести з перервою в 30 секунд після перших трьох хвилин боротьби; додатковий час (три хвилини) залишився без змін й додався за умови рівного рахунку або, якщо рахунок набраних балів не перевищував трьох). Зміна формули сутички (збільшення основного часу на 1 хвилину у 1999 р.) не привела до збільшення часу двобою в 2000 році в Сіднеї, а через чотири роки в Афінах він збільшився на півхвилини (для однакових регламентів сутички). Крім того, відношення середнього часу боротьби в стійці до середнього часу боротьби в партері в Сіднеї й в Атланті практично однакове для всіх груп сутичок як фінальних, так і попередніх і становить 1,5 – 1,6. У той час як на Олімпіаді в Афінах (при такому ж регламенті, як і у Сіднеї) це відношення збільшилося до 2,44.

Ці факти дозволяють зробити висновок, що у спортсменів часу на перебудову тактики ведення двобою при підготовці до Олімпіади в Сіднеї було недостатньо. До змагань в Афінах тактика ведення двобою змінилася. Нагадаємо, що за правилами 1999 року нульовим рахунком після першого періоду й рахунком балів менше трьох до кінця сутички борці продовжували боротьбу з положення «клінч». У цілому це істотно вирівнювало шанси борців різного класу на успіх у двобої. Менш кваліфіковані борці, застосовуючи тільки захисні дії, прагнули спеціально вичікувати боротьби у «положенні клінч», тому що його результат залежав від жереба й суб'єктивізму дій судді.

Далі досліджувалася ефективність боротьби в стійці та в партері. Ці результати подані в таблиці 1. На Олімпіаді в Афінах (фінальні сутички) середній час боротьби в стійці в 2,44 рази більше, ніж у партері. У боротьбі в партері спортсмени виграли 25 балів, а в боротьбі в стійці – 57 балів. Розрахунок показує, що результативна активність (кількість виграних балів, розраховуючи на одну хвилину сутички, усереднена за всіма аналізованими сутичками) у боротьбі в стійці становить 0,9 бал/хв., а в партері – 0,96 бал/хв. Видно також, що ефективність боротьби в стійці нижча, ніж у партері: відношення результативних активностей становить 0,94. Аналогічно проведені розрахунки і для інших олімпіад. Ці результати надані у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналізу результативності й результативної активності боротьби в стійці і у партері

	Афіни (фінал)	**Сідней (фінал)**	**Атланта (фінал)**	**Атланта (всі сут.)**
Кількість сутичок	14	16	20	371
Кількість виграних балів: стійка / партер	57/25	66/29	82/20	1209 / 1265
Результативність сутички, бал/сут.	5,86	5,94	5,10	6,67

Результативна активність боротьби, бал/хв.	0,92	1	0,87	1,36
Результативна активність боротьби в стійці, бал/хв.	0,9	1,12	1,13	1,08
Результативна активність боротьби в партері, бал/хв.	0,96	0,8	0,45	1,76
Відношення часу боротьби в стійці й у партері	2,44	1,62	1,63	1,54
Ефективність боротьби в стійці по віднош. до партеру	0,94	1,4	2,5	0,62

З таблиці видно, що результативність фінальних сутичок істотно (на 0,73-1,57 бала) нижча, ніж попередні, що обумовлено, звичайно, розходженням у класі борців. Крім того, середня кількість балів, розраховуючи на одну сутичку на Олімпіаді в Атланті склала, 5,10 бал/сут., а в Сіднеї – зросла майже на один бал, відповідно, до 5,94 бал/сут. і в Афінах склала 5,86 бал/сут. Це, мабуть, пов'язано зі збільшенням на одну хвилину основного часу сутички, передбаченого регламентом. Характерно, що середня результативна активність фінальних сутичок на Олімпіадах в Афінах, Сіднеї й Атланті практично не залежала від змін у правилах змагань і становила 0,9 – 1,0 бал/хв. З даних таблиці бачимо, що активність фінальних сутичок в Афінах у стійці знизилася, а в партері – зросла; у Сіднеї в стійці вона практично не змінилася (порівняно з Атлантою), а в партері істотно зросла (в 1,8 рази). Зниження ефективності боротьби в стійці, очевидно, також пов'язане із введенням положення «клінч».

Особливе звцікавлення викликає порівняльний аналіз розподілу кількості й результативності ТТД з класів, підкласів і груп. Фрагмент результатів аналізу складу ТТД представлений у таблиці 2, з якої видно, що у боротьбі в стійці значна перевага віддається ТТД із підкласу переводів, а в партері – з підкласу переворотів. Відсоткове співвідношення балів, вигранних переводами, до всіх балів, вигранних у стійці, становить: 54% в Афінах (фінал), 73% у Сіднеї (фінал); 69% в Атланті (фінал); 70% в Атланті (всі сутички). Відповідно, до цього процентне співвідношення балів, вигранних переворотами, до всіх балів, вигранних при боротьбі в партері, склало: відповідно – 81%; 67%; 100%; 74% – в Афінах, у Сіднеї, в Атланті, в Атланті (всі сутички).

Потім (у порядку результативності) у стійці на Олімпіадах у Сіднеї, Атланті й Атланті (всі сутички) є ТТД з підкласів: контрприйоми, кидки й звалювання; а в Афінах має місце трохи інший порядок: контрприйоми; бали, отримані за боротьбу в «клінчі»; кидки; бали отримані активним борцем при покаранні пасивного; звалювання.

У партері ТТД розподілилися (також у порядку результативності) відповідно: утримання, виходи наверх, контрприйоми. Винятки склали лише ТТД контрприйоми в Афінах – їх виявилося 3, а утримання і виходи нагору не виконувалися взагалі.

Додатково зазначимо, що переводи пірнанням із захопленням ноги або ніг дають 85%, 69% і 76% результативності з даного підкласу ТТД в Афінах, у Сіднеї та в Атланті відповідно і 72% для Атланти (всі сутички).

У боротьбі в партері особливо показовим є факт, що перевороти накатом в Афінах приносять лише 8 балів з 20 балів, набраних у підкласі переворотів, а в Сіднеї 17 балів з 23 і в Атланті 20 балів з 20, що становить 40%, 74% й 100% відповідно. Для всіх сутичок в Атланті перевороти накатом вносять 510 з 1008, що становить 51%. Перевороти схресним захопленням гомілок у фінальних сутичках в Афінах принесли 12 балів (60%) з 20 набраних балів, у Сіднеї – 6 з 23 (26%), в Атланті – 0 з 20 (0%), а в Атланті (всі сутички) 395 з 1008 балів (39%). Таким чином, відсотковий вклад ТТД переворот накатом знижується, а ТТД переворот скручуванням схресним захопленням гомілок зростає від олімпіади до олімпіади.

Таблиця 2

Розподіл кількості ТТД та їхньої результативності відповідно до класифікації А.П. Купцова [8]. Умовно: Аф - Афіни; З - Сідней (фінал); А - Атланта (фінал); А(в) - Атланта (всі сутички)

	Аф,З,А, А(в)	Аф, З, А, А(в)	Аф,З,А, А(в)	Аф, З, А, А(в)
Підкласи	Загальна кільк. ТТД	Відсотковий вклад, %	Результатив-ність, бали	Відсоток. внесок у рез-ть, %
При боротьбі у стійці				
Кидки	3, 2, 5, 75	6,2; 4,1; 7,7; 7,9	9, 6, 15, 197	15,8; 10; 18;16,3
Переклади	26,36,45, 669	54,2; 73,5; 69; 70,3	26,36, 45,669	45,5; 61;55; 55,3
Контр-ми	8, 10, 11, 132	16,7;20,4; 16,9; 13,9	8, 14, 14, 173	14;23,6;17,1;14,3
Звалювання	2, 1, 4, 75	4,2; 2; 6,2; 7,9	4, 3, 8, 170	7; 5,1; 9,8; 14,1
Клінч	6	12,5	7	12,3
Пасив	3	6,4	3	5,3
При боротьбі у партері				
Перевороти	13, 12,11, 554	81,2; 66,6; 100; 74	20,23,20,1008	80,7;79;100; 80
Утримання	0, 3, 0, 92	0; 16,7; 0; 12,2	0, 3, 0, 92	0; 10,3; 0; 7,3
Виходи	0, 3, 0, 50	0; 16,7; 0; 6,6	0, 3, 0, 50	0; 10,3; 0; 3,9
Контр-ми	3, 0, 0, 49	18,8; 0; 0; 6,5	5, 0, 0, 94	20; 0; 0; 7,4

Висновки

Для визначення переможця фінальної сутички (на відміну від попередніх) потрібно істотно більше часу, що, мабуть пов’язано з тим, що борці найвищого класу мають практично однаковий рівень підготовленості. Результативність фінальних сутичок істотно (на 0,73 – 1,57 бала) нижча, ніж попередніх, що також зумовлено рівним класом борців фіналу.

Тактика ведення двобою істотно залежить від правил змагань. Параметри змагальної діяльності в Сіднеї та Атланті близькі, тому що часу на перебудову тактики спортсменів у Сіднеї було недостатньо. В Афінах же тактика ведення двобою вже змінилася. Вона, зокрема, стала адаптованою до введення положення «клінч», що істотно зрівнювала шанси на успіх борців різного класу. Виявлено зниження ефективності боротьби в стійці, пов'язане, очевидно, із введенням положення «клінч».

Середня результативна активність фінальних сутичок всіх проаналізованих Ігор Олімпіад практично не залежала від змін у правилах змагань і становила 0,9 – 1,0 бал/хв.

Незважаючи на численні зміни правил змагань, у боротьбі в стійці превалюють ТТД із підкласу переводів, а в партері – з підкласу переворотів (близько 70%). При цьому, відсотковий вклад ТТД «переворот накатом» в загальну результативність боротьби в партері знижується, а ТТД «скручування схресним захопленням гомілок» зростає від олімпіади до олімпіади.

У цілому ж перевага віддається кінематично простим, більше надійним ТТД, але таким, що мають більшу варіативність підготовчих дій. Проблема фрозвитку спеціальної витривалості на сьогодніє найбільш актуальною. Ці тенденції обумовлені постійними змінами правил змагань, спрямованими на підвищення активності борців й інтенсивності сутички. Правила змагань є первинними, змагальна діяльність – вторинна, а разом вони визначають завдання контролю, відбору, планування й методики підготовки борця.

Вирішення поставлених завдань вимагає розробки контрольно-тренувальних пристроїв, що дозволяють удосконалювати виконання обраних ТТД за рахунок створення умов тренування, максимально наближених до змагальних та таких, що дозволяють кількісно об'єктивно оцінювати, зокрема, рівень спеціальної витривалості борця.

Література

1. *Новиков А.А. и др.* Показатели технико-тактического мастерства и правила соревнований. Спортивная борьба: Ежегодник/ Сост. А.А. Новиков; Редкол. Н.Н.Каргин и др. – М.: Физкультура и спорт, 1982. – 95 с., ил. С. 44 – 46.

2. *Медведь А.В., Кочурко Е.И.* Совершенствование мастеров спортивной борьбы. – Минск.: Полымя, 1985. – 144 с.

3. *Бойко В.Ф., Донько Г.В.* Физическая подготовка борцов: учебное пособие. – К. : Олимпийская литература, УГУФВС, 2004. – 223 с.

4. *Латишев С.* Аналіз тактико-технічних дій борців вільного стилю на Іграх XXVI Олімпіади в Атланті // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – № 2 – 3, 2000, С. 20 – 23.

5. *Платонов В.Н.* Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. – Киев, 1997. – 583 с,

6. *Булатова М.М.* Теоретико-методичні аспекти реалізації функціональ- них резервів спортсменів вищої кваліфікації: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. – К.: УДУФВС. 1997. – 44 с.

7. *Латишев С.В., Бухов А.П.* Корекція стилю боротьби та складу техніко-тактичних дій борців в умовах нових правил змагань. Модернізація вищої освіти України в контексті євроінтеграції: Зб.тез.доп.учасн. Наук.-метод.конф.ун-та. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 465 с.

8. *Купцов А.П.* Классификация техники спортивной борьбы в помощь правилам соревнований и практике судейства // Теория и практика физической культуры. 1999, №2, – С. 22 – 26.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СОРЕВНОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОРЦОВ ВОЛЬНОГО СТИЛЯ НА ИГРАХ ОЛИМПИАД В АФИНАХ, СИДНЕЕ И АТЛАНТЕ

Сергій ЛАТЫШЕВ, Николай ЛАТЫШЕВ

Донецкий государственный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского, Донецкий педагогический колледж

Цель и задачи работы – провести анализ соревновательной деятельности борцов высшей квалификации трех последних Игр Олимпиад в связи с изменениями правил соревнований и выявить принципиальные изменения в технике и тактике ведения поединка.

В работе использованы **методы** видеоанализа и хронометрирования с параллельным стенографированием соревновательных поединков; данные обработаны методами математической статистики.

Аннотация. Показано, что тактика ведения поединка существенно зависит от изменений правил соревнований. Средняя результативная активность финальных схваток всех проанализированных Игр Олимпиад практически не зависела от изменений в правилах соревнований и составляла 0,9 – 1,0 балл/мин. При борьбе в стойке превалируют тактико-технические действия из подкласса переводов, а в партере – из подкласса переворотов (около 70%). Проблема формирования специальной выносливости оказывается наиболее важной. Это связано с постоянными изменениями правил соревнований, направленными на повышение активности борцов и интенсивности схватки

Ключевые слова: вольная борьба, соревновательная деятельность, тактико-технические действия, специальная выносливость.

THE COMPARATIVE ANALYSIS OF COMPETITIVE ACTIVITY OF FREESTYLE WRESTLERS ON OLYMPIC GAMES IN ATHENES, SYDNEY AND ATLANTA

Sergey LATYSHEV, Nikolay LATYSHEV

Donetsk State University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky, Donetsk Pedagogical College

The aim and **tasks of research** is to the analysis of competitive activity of top wrestlers during the three last Olympic Games in connection with changes of competitions rules and to reveal the basic changes in technique and tactics of fight conducting.

Methods of research: videoanalysis and timekeeping with parallel short-handing of competitive fights; the data are processed by methods of mathematical statistics.

Abstract. It is shown, that tactics of fight conduction essentially depends on changes of competitions rules. Average productive activity of final fights of all analysed Olympic Games practically did not depend on changes in competitions rules and made 0,9 – 1,0 points / minutes. During fighting in the position tactic-technical actions from a subclass of translations, and in an parterre – from a subclass of overturns (about 70%) prevail. The problem of formation of special endurance appears the most important. It is connected whis constant changes of competitions rules, wrehe are directed to increase the fighters activity and fight intensity.

Key words: freestyle wrestling, competitive activity, the tactic-technical actions, special endurance.